

SZIGETHY GÁBOR

Lapszemle XXIV.

kortársalgó

SZIGETHY GÁBOR (1942) Budapest

A perc nagyszerűsége... Eltökélten magas hőfokra hevített, korszínű lelkesedéssel számol be Boldizsár Iván az Irodalmi Újság 1954. december 25-én megjelent számában a debreceni Nagytemplomban és az oratóriumban tartott ünnepi megemlékezésről. Tíz éve, 1944. december 21-én itt alakult meg az Ideiglenes Kormány, ezt ünnepelték meghívtak és politikusok 1954. december 21-én. „Ez az a szent óra, amikor a *második évtizedbe* lépünk. Második évtized: az imént hangzottak el először ezek a szavak Nagy Imre beszédének a végén. E két szó megütötte a hangot az egész nemzet számára: a tízéves visszapillantásból azért merítünk erőt, hogy keményebben indulhassunk el »szabad életünk második évtizedének útján, amikor biztosan teljesedésbe mennek népünk vágyai, amelyek a béke, a szabadság és a jólét világában, a szocialista társadalomban öltének testet«.”

Annak idején magánbeszélgetésekben tollforgató értelmiségiek *boldixarnak* beczték a gördülékeny tollú újságírót, aki a miniszterelnök szavaitól ihletetten néhány sorban „újraértékeli” az ezeréves magyar történelmet: „Második évtized! Ilyen még nem volt a magyar szabadság történetében: mi vagyunk az első szabad korszak a magyar történelemben, amely második évtizedébe lép.”

Középiskolás diák voltam 1959 tavaszán. Budán, a Bartók Béla úti antikvárium újságos ládájában árválkodott a „rég” Irodalmi Újság egyetlen, gyűrött példánya. Úgy emlékszem, eredeti árán, egy forintért vásároltam meg. Karácsonyi szám – gondoltam balgán. December 26., karácsony másnapja 1954-ben munkanap volt Magyarországon.

Amikor Boldizsár Iván írását elolvastam, nem a *második szabad évtizedre* gondoltam: a hazámat gyarmattá alázó második szovjet megszállás, 1956. november 4. jövőálmokat keserű reménytelenségé sorvasztó ágyúdőrejes, löporfüstös hajnala jutott eszembe.

A lap alján Ruffy Péter írása: *Debrecenben*. Áhítatos, pompanapi múltidézés: 1944. és 1954. december 21-én Kossuth Lajos szelleme lebegett a Nagytemplom méltóságteljes fehér falai között és az oratóriumban, az 1848–49-es forradalom és szabadságharc emléke csalt könnyeket az emléke-

zők szemébe, a történelmi pillanat nagyszerűségének boldogsága: 1944. december 21-én megszületett az igazi és örökké tartó magyar szabadság. „Debrecen és december huszonegyediké történelmünkben az *egyedüli* példa arra, hogy megünnepelhettük a győztes forradalom tízedik évfordulóját.”

Meghamisítani, világnézeti alapon értelmezni, újraértékíteni, magyarázni, pillanatnyi politikai érdekekhez igazítva láttatni a múlt tényeit, történéseit hívő marxista történész számára mindennapi pártfeladat. De 1944. december 21-ét, az Ideiglenes Kormány megalakulását és első munkanapját *forradalomnak* ítélni?!

Újra és újra elolvasom Ruffy Péter írásának első mondatát: „December huszonegyediké égő fényeit keresem Debrecenben.” Miért és mióta jut eszébe keresni bárkinek ezen a napon *december huszonegyediké égő fényeit*?

Az utókor feledékeny. A kortársak sokasága önként, dalolva vagy lehorgasztott fejjel igazodik.

„A Magyar Néphadsereg Színházának előadása méltó az ünnepi alkalomhoz” (Szabad Nép, 1951. december 24.). Az újjáépített, szovjet mintára A Magyar Néphadsereg Színházára átkeresztelt Vígszínház első, *színházi díszbemutató* előadása Szigligeti Ede *II. Rákóczi Ferenc fogsága* – történelmi dráma 4 felvonásban, 9 képben. A bemutató napja: 1951. december 21.

Már 1951-ben is az Ideiglenes Kormány megalakulását tekintették új típusú szabadságunk megszületése *forradalmi* ünnepének, s ezért időzítették erre a napra a színházavató bemutató előadást?

December 21. hazánkban egy évtizede, 1944. december 21. óta *égő fényekkel* ünnepelt hétköznap: 1879-ben ezen a napon született Joszif Visszarionovics Sztálin generalisszimusz. Az 1944. november 30-án eligazításra Moszkvába villámlátogató kommunista vezetők – Gerő Ernő és Nagy Imre – hozták a hírt: Sztálin születésnapján alakul meg az ideiglenes magyar kormány. A kommunisták 1944. december 21-én Sztálin születésnapját ünnepelték. A magyarok az új magyar kormány létrejöttét.

Néhány évig december 21-én hazánkban égő fényekkel Sztálin születésnapjára volt kötelező emlékezni.

„Sztálin az új, az épülő boldog világ teremtője, a haladó emberiség vezéralakja és a világbéke legfőbb oltalmazója” (Színház és Mozi, 1949. december 25.).

„A nagy Sztálin őrt áll a béke felett” (Színház és Mozi, 1950. december 17.).

Boldizsár Iván 1951-ben nem a magyar szabadságot, nem az ezeréves magyar államot, nem az 1848–49-es forradalmat és szabadságharcot, nem az 1944. december 21-én megalakult Ideiglenes Kormányt ünnepelte. Eltökéltén magas hőfokra hevített, korszínű lelkesedéssel az elvtársak előtt hajbókolt: „A sztálini kor leverte Prometheusról láncait. A sztálini kor felszabadította azt, amit Prometheus jelképez: az alkotás tüzét” (Csillag, 1951. december).

Közel hetven év távolából visszapillantva próbálom megérteni: az okos, tájékozott, nyelveket beszélő újságírót vajon mi készíti, milyen elgondolás, miféle meggyőződés sarkallja arra, hogy ostobaságokat írjon: „...a sztálini kor méltó fia, Kónyi Béla, az ózdi acélmű előhengerésze, aki Sztálin elvtárs születésnapjára 133 százalékról 150 százalékra emeli maga és brigádja teljesítményét.”

Tudta vajon Kónyi Béla előhengerész 1951. december 21-én, hogy ő a sztálini kor méltó fia?

„A sztálini korhoz méltó a nagylétai járás dolgozó parasztsága, amely december 21. tiszteletére begyűjtési versenyt rendezett.” Jó lenne tudni: a

nagylétai járás sztálini tűztől hevített dolgozó parasztsága aratott, szüretelt, kukoricát tört, gyümölcsöt szedett, netán lucernát kaszált a decemberi hőésésben?

„...a sztálini tűz ég kutatóink Bunsen-lámpájában...” Szerencséje volt Boldizsár Ivánnak, mert egyetlen államvédelmi tisztnek sem jutott eszébe, hogy az újságíró ügyetlen mondata úgy is értelmezhető: ahogy a Bunsen-lámpa gázégője egy mozdulattal elzárható, a *sztaolini tűz* is esetleg...

1954. december 21-én alattvalói gerinctelenséggel Moszkva-függő „pártunk és kormányunk” már nem emlékezik meg Sztálin születésnapjáról. A generalisszimusz halott: *nem áll őrt!*

Amikor 1959 tavaszán Boldizsár Iván 1954. decemberében írott, eltökéltén magas hőfokra hevített, korszínű lelkesedéssel átitatott írását olvastam, a hithű kommunista Nagy Imrét elvtársai már egy éve kivégezték. A Moszkva-lakáj Rákosi Mátyás – aki 1954. december 21-én így lelkesedett és lelkesített: „A Szovjetunió hadserege verte le kezünkről a kettős bilincset: a német elnyomókét és a magyar kizsákmányolóké... szakadatlanul élvezzük a Szovjetunió önzetlen baráti segítségét” – már büntetesként Moszkva ráróttá ázsiai száműzetésben tengődött.

1944. december 21. hajnalillatú nap volt a magyar történelemben: lassan elfelejtjük.

Sztálin születésnapját már elfelejtettük.

